

Ковальська П. А, здобувачка; Родигін К.М., к.філос.н.,
ст. викладач,ДонНУ імені Василя Стуса

ТЕНДЕНЦІЇ РОСІЙСЬКОЇ МОНУМЕНТАЛЬНОЇ ПРОПАГАНДИ НА ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЯХ УКРАЇНИ (ЗА МАТЕРІАЛАМИ МЕДІА 2019 – 2022 рр.)

У дослідженні описано випадки здійснення Росією монументальної пропаганди на окупованих територіях у період 2019-2022 років за матеріалами медіа. Висунуто припущення щодо символізму й мети зображення певних постатей на розглянутих монументах, а також виокремлено тенденції російської монументальної пропаганди до та після повномасштабного вторгнення.

Ключові слова: монументальна пропаганда, російська пропаганда, повномасштабне вторгнення, окуповані території, СРСР, радянський, комуністичний.

Під час воєнної агресії проти України російська федерація активно застосовує пропаганду, що здійснюється як через медіа-ресурси, так і безпосередньо шляхом перевлаштування фізичного простору існування мешканців окупованих територій. Прикладом другого способу є монументальна пропаганда.

Чітким проявом «оживлення» радянського минулого в сучасному суспільстві на окупованих територіях є возвеличення радянських вождів, в тому числі Сталіна. «Представители Коммунистической партии ЛНР установили в Луганске памятник вождю Советского Союза Иосифу Сталину» - так написав «Луганский Независимый Ресурс» 16 вересня 2019 року [1].

Сенс встановлення цього бюста на території «ЛНР» певно полягає у тому, аби поширити навіть не так комуністичні, як імперсько-великодержавницькі погляди, де Сталін – своєрідний «червоний цар», «сильна рука» і переможець Заходу; крім цього, почати розповсюдження «культу особи Сталіна» на українських територіях і вплинути на громадян, аби вони вважали, що правління Сталіна було хорошим і цілком справедливим. Тобто, це типовий меседж російської пропаганди.

Інтернет-видання «Eadaily» випустило новину про відкриття бюсту Фелікса Дзержинського в окупованому Донецьку в листопаді 2021 року [2]. Олександр Маєвський, кандидат історич-

них наук, співробітник Інституту історії України НАН України, описав роботу радянської пропаганди з постаттю чекіста: «...голова ВЧК, провідний ідеолог та організатор «червоного терору» (...) В уяві пересічного громадянина СРСР (...) конструювався образ благородного і великодушного борця за соціальну справедливість...» [3].

Ресурс «KP.RU» 30 квітня 2021 року розмістив публікацію про встановлення пам'ятника радянському воєнному кореспонденту Євгену Халдею [8]. Ця постать відіграє особливу роль для Донецька, адже саме тут (у ті часи – Юзівка) він народився. Євген Халдей був успішним кореспондентом й фотографом, знімав Паризьку нараду міністрів іноземних справ, війну з японськими військами на Далекому Сході, конференцію голів союзних держав у Потсдамі, підписання акту капітуляції нацистської Німеччини. На Нюрнберзькому процесі одними з речових доказів були його фото. Він брав участь у звільненні Севастополя, штурмі Новоросійська, Керчі, звільненні Румунії, Болгарії, Югославії, Австрії, Угорщини. У контексті новини акцентується статус Є. Халдея як «фотографа Перемоги», який робив усе це від обличчя радянської влади, він був прикладом талановитої людини, яка працювала на благо СРСР, прославляла його, а радянська влада належно оцінила працю відданого державі чоловіка. Саме Є. Халдей є автором відомої фотографії «Прапор Перемоги над Рейхстагом», що була постановкою, проте стала одним із візуальних символів Другої світової війни і частиною її пропагандистської міфологізації [9, с. 86-88]. Тому встановлення пам'ятника Є. Халдею неодмінно супроводжується «відродженням» радянського минулого у свідомості людей, утвердженням радянсько-російської версії міфу Другої світової війни та безпосередньо пов'язує його з Донецьком через факт про місце народження кореспондента.

Після початку повномасштабного російського вторгнення 24 лютого 2022 р. можна також спостерігати перші випадки монументальної пропаганди на нових окупованих територіях. Про це стали повідомляти українські медіа. Зокрема росіяни встановили пам'ятник Леніну в Новій Каховці на Херсонщині, про що повідомив офіційний Телеграм-канал «Суспільне Херсон» 30 квітня 2022 року [4]. Пам'ятник Леніну також встановили в окупованому Мелітополі (саме тут він був раніше демонтований у 2015 році, як свідчить матеріал медіа) [5], а також Генічеську [6] й Білокуракіному [7].

Так на окупованих територіях відбувається розповсюдження радянської комуністичної символіки, «гра на спогадах і ностальгії» старшого покоління, яке виховувалось у часи союзу, а тому має до них ностальгічні почуття й певний відсоток довіри. Це притягує нарратив про спільне з сучасною Росією (яка вважає себе правонаступницею СРСР) минуле [9, с. 110-111]. Така тенденція є спільною для періодів до та після повномасштабного вторгнення. Відмінність же полягає в тому, що з 2022 року різноманітність радянських постатей, яких використовує російська пропаганда, звузилась лише до Леніна. Можна зробити припущення, що або росіяни не впевнені у рівні обізнаності й асоціаціях населення щодо СРСР на нових окупованих територіях, тому використовують образ найзнаковішого радянського діяча – Володимира Леніна, або ж це в певний спосіб пов'язано з путінськими твердженнями останнього часу, згідно з якими саме Ленін «заснував Україну». Це питання може бути темою окремого дослідження.

Список використаної літератури

1. Луганские коммунисты установили памятник Сталину. (2019, 19 вересня). Луганский Независимый ресурс. <https://lnr.media/news/6374-luganskie-kommunisty-ustanovili-pamyatnik-stalinu.html>
2. В столице ДНР открыли новый памятник Феликсу Дзержинскому: EADaily. (2021, 10 листопада). EADaily. <https://eadaily.com/ru/ampnews/2021/11/10/v-stolice-dnr-otkryli-novyy-pamyatnik-feliksiu-dzerzhinskomu>
3. Українська правда. (2014, 21 червня). Як діє російська пропаганда. <https://www.pravda.com.ua/columns/2014/06/21/7029684/>
4. У Новій Каховці на центральній площі військові РФ встановлюють пам'ятник Леніну. Суспільне Херсон. 30.04.2022. URL: <https://t.me/suspilnekherson/11203>
5. Матяш, Т. (2022, 5 листопада). Росіяни встановили в окупованому Мелітополі демонтований у 2015 році пам'ятник Леніну (фото). LB.ua. https://lb.ua/society/2022/11/05/534933_rosiyani_vstanovili_okupovanomu.html
6. Матяш, Т. (2022, 18 квітня). В окупованому Генічеську росіяни встановили пам'ятник Леніну (фото). LB.ua. https://lb.ua/society/2022/04/18/513902_okupovanomu_genichesku_rosiyani.html
7. Степура, А. (2022, 8 листопада). Історикія: Встановлення окупантами пам'ятника Леніну на Луганщині — це символічний жест. Суспільне Новини. <https://suspilne.media/311614-istorikina-vstanovlenna-okupantami-pamatnika-leninu-na-lugansini-ce-simvolichnij-zest/>
8. МАКАРЕНКОВ, Н., & ХАНАРИН, П. (2021, 1 травня). Фотограф Победы: В Донецьке установили бронзовий пам'ятник советскому фотокорреспонденту Евгению Халдею. Комсомольская Правда. <https://www.donetsk.kp.ru/daily/27273/4407313/>
9. Родигін, К. М., & Єрмакова, І. О. (2019). Візуальний контент медіа як інструмент маніпуляцій в контексті інформаційно-сміслові війни. Вінниця: ДонНУ імені Василя Стуса.